

текстом, так і після його прочитання. Целью виконання дотекстових вправ є забрати можливі мовні труднощі, пов'язані з розумінням прочитаного. Післятекстові завдання спрямовані на закріплення навичок читання і їх використання в роботі над наступними текстами наукового змісту. Дотекстові вправи не повинні розкривати зміст наукового тексту, щоб не ослабити інтерес студентів до його читання. Перед читанням тексту важливо ознайомити студентів з скороченнями, які використовуються в даному тексті. Для розуміння наукового тексту необхідно продемонструвати студентам різницю між значенням певних лексических одиниць, прийнятих в повсякденній і в науковій мові. Робота над науковим текстом, необхідно навчити студентів розпізнавати причинно-наслідкові зв'язки між його окремими фрагментами і розрізняти гіпотетичні висловлювання автора від тих, які описують факти, не вимагаючи доказів.

Ключові слова: наукова комунікація, читання, наукова література, науковий текст, науковий стиль.

Hedz Svitlana. Developing Reading Skills of the English Scientific Literature in Students Getting Master's Degree in Non-Linguistic Specialities. This article is dedicated to the investigation of means of developing reading skills of the English scientific literature in students getting master's degree in non-linguistic specialities. The definition of the notion "scientific communication" is suggested. It is understood as a psycholinguistic and mental activity of the participants in communication with the help of linguistic code aimed at receiving and transferring scientific information. The examples of the exercises on learning phrasal verbs, idioms and metaphors characteristic of scientific prose which are done on different stages of the work on scientific texts are proposed. The necessity of teaching students how to work with dictionaries and the need of learning the words which are "translator's false friends" are emphasized. Learning to work with the vocabulary involves not only the formation of the ability to choose the meaning of the word with the focus on the context in which it is used, but also the development of the necessary skills related to the study of word-formation elements such as suffixes, prefixes and the stems of words, which were borrowed from other languages into English. Exercises on the word formation are done before and after the study of a certain scientific text. The purpose of doing pre-text exercises is to remove possible language difficulties connected with the understanding of the text. Post-text tasks are aimed at consolidating reading skills and at their use in the work on the other scientific texts. Pre-text exercises should not disclose the content of the scientific text in order not to weaken the students' interest in reading it. Before reading the text it is important to familiarize students with the abbreviations used in the text. It is also advisable to demonstrate to students the difference between the meaning of certain lexical units used in everyday and in scientific speech. In the process of working on the scientific text, it is necessary to teach students to recognize the causal relationships between its individual fragments as well as to distinguish the author's hypothetical statements from those which describe facts requiring no proof.

Key words: scientific communication, reading, scientific literature, scientific text, scientific style.

УДК 811.111'367.622'324

Світлана Гончарук[□]

ЛІНГВОСТАТИСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІМЕННИКІВ EAST-WEST, NORTH-SOUTH У ТЕКСТАХ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ

Стаття присвячена аналізу особливостей функціонування просторових іменників у текстах сучасної англійської художньої прози. Мета дослідження реалізована за допомогою компонентного аналізу та застосування прийомів математичної статистики. Об'єктом спостережень є слова, що увійшли до першої тисячі найчастіших слів сучасної англійської мови. Це просторові іменники east-west, north-south. Категорія простору належить до числа категорій, вивчення яких веде до розвитку науки, мистецтва, людської культури в цілому. Від того, як людина сприймає просторові аспекти оточуючого світу, як відноситься вона до простору, залежить ефективність і цілеспрямованість її діяльності.

У парадигматичному аспекті дослідження уточнено семантичну структуру аналізованих слів. Основними параметрами дослідження в синтагматичному аспекті є частота, поширеність, граматична сполучуваність.

У системі мови проведений аналіз словникових дефініцій показав, що досліджувані іменники мають стійку характеристику в аналізованих словниках: всі вони відносяться до зони максимального ступеня усталеності частки семи простору.

Доведено, що основним чинником, який розмежовує функціональні характеристики просторових іменників east-west, north-south, є їх частота. Граматична сполучуваність аналізованих іменників представлена списками моделей. Дослідження підтвердило дію закону переваги, суть якого полягає в тому, що у мовленні переважає

невелика кількість моделей граматичного зв'язку, які мають високу частоту й несуть максимум функціонального навантаження. Сукупності моделей сполучуваності іменників east-west, north-south схожі за рахунок ядерних моделей (75 % досліджуваного матеріалу) і відрізняються моделями, які знаходяться на периферії (10 % досліджуваного матеріалу). Коефіцієнт подібності граматичної сполучуваності в ядрі значно перевищує коефіцієнт спільності периферійних наборів моделей.

Ключові слова: простір, іменники, частота, граматична сполучуваність, модель.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сучасному етапі дослідження лінгвістики особлива увага мовознавців приділена ролі людського чинника в мові, тому, як людина пізнає й осмислює навколишній світ. Основні поняття (наочність, місце, час, якість і кількість) безпосередньо утворюють світ людини (людина як феномен, її стан, діяльність людини в просторі та часі, її характеристики), що займає проміжне положення між світом духовної культури і фізичним світом.

Категорії простору і часу, які виражають уявлення людини про основні універсальні форми існування матерії, займають особливе місце у відображенні дійсності – мовному мисленні, науковому й художньому пізнанні світу. Це існування всіх і всього [1].

Аналіз досліджень цієї проблеми. У сучасній науковій думці щодо основних властивостей простору немає єдності. Одні автори стверджують, що ключовими властивостями простору є структурність, координованість його частин, інші – визнають протяжність і трьохвимірність характеристик, які визначають простір. Проте основними, загальними ознаками простору є такі:

- 1) абсолютність;
- 2) об'єктивність;
- 3) відносність;
- 4) безкінечність.

Просторові відносини мають не лише загальні закономірності, але й специфічні характеристики. До них відносять розмір об'єкта, тип симетрії, тобто існування об'єкта залежить і від умов, у яких він існує.

Отже, весь простір частиномовної вербальної мережі займає світ людини, його мовна картина світу. Тим самим, частини мови як дискурсивно-когнітивні утворення в сучасній англійській мові (за О. С. Кубряковою) здатні відносно вільно функціонувати в дискурсі [4, с. 31].

Мета і завдання статті. Метою статті є проведення порівняльного аналізу сполучуваності іменників east-west, north-south за частотою, поширеністю, граматичною сполучуваністю із застосуванням елементів статистичного дослідження.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- проаналізувати особливості англійських просторових іменників;
- встановити частоту досліджуваних іменників заданих вибірки;
- визначити інвентарі моделей граматичної сполучуваності просторових іменників, виділити ядро, основну систему та периферію моделей граматичної сполучуваності на основі показника їх частотності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Серед одиниць, які виражають просторово-часові параметри у тексті, вагоме місце займають іменники. І це пояснено тим, що іменники віднесені до основних, ведучих частин мови, легше й повніше сприймаються свідомістю, ніж інші частини мови. Іменники найбільш повно фокусують особливості слова як двосторонньої одиниці з її номінативною й сигніфікативною функціями і можуть багато дати для вивчення системної організації лексики. Завдяки тому, що вони відображають, перш за все, субстанційні об'єкти, чи об'єкти, що міркуються як такі, ... межі іменників являються дуже чіткими [2].

Оскільки 1000 найчастотніших слів становить ~ 80 % будь-якого тексту [3], то вивчення іменників з цієї 1000 дасть можливість вичерпно проаналізувати особливості функціонування визначених слів.

Загальновідомо, що одним із найбільш об'єктивних методів вивчення значень слова є компонентний аналіз, проведений на основі словникових визначень. Значення слів класифіковані в словниках і мають певне позначення у вигляді обширних визначень чи слів, семантично зв'язаних із словом, що пояснюється. Тому, порівнюючи семантику слів на основі їх словникових дефініцій, ми порівнюємо ступінь збігу чи відмінності їх синтаксичної, семантичної чи лексичної сполучуваності.

Із метою уточнення семантичної структури досліджуваних нами слів були використані тлумачні словники, оскільки саме вони дають повну інформацію про структуру слова. У процесі аналізу проаналізовані такі тлумачні словники: Longman Active Study Dictionary (далі – LD); Oxford Advanced Learner's Encyclopedic Dictionary (далі – OD); A. S. Hornby Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (далі – HD); Webster's II New College Dictionary (далі – WD).

Згідно даних цих словників встановимо долю семи простору, визначену шляхом поділу кількості значень іменника, що включає сему простору, на загальну кількість його значень. Величину обраховують у відсотковому відношенні. Відповідно до проведених підрахунків доля сем простору у досліджуваних словниках становить:

east – 100 (HD), 100 (LD), 100 (OD), 100 (WD);
west – 100 (HD), 100 (LD), 100 (OD), 100 (WD).
north – 100 (HD), 100 (LD), 100 (OD), 100 (WD);
south – 100 (HD), 100 (LD), 100 (OD), 100 (WD).

Як бачимо, доля семи простору однакова у всіх словниках. Для подальшого аналізу доцільним буде визначити ступінь усталеності (P), визначений як різниця між максимальним та мінімальним значеннями долі семи простору. Чим меншим буде показник P, тим стійкішою буде характеристика семи в словниках.

Проведені обчислення показали, що долі сем простору є максимальними у всіх досліджуваних іменників. Розподілимо іменники відповідно до ступеня усталеності долі сем простору на 5 груп. Результати поділу подані в табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл іменників за ступенем усталеності долі семи простору

Ступінь усталеності	Пороги величини P	Іменники
Максимальний	0	east, north, south, west
Високий	1,0 – 16,6	-
Середній	16,7 – 33,3	-
Низький	33,4 – 50,0	-
Мінімальний	100	-

Дані табл. 1 показують, що максимальний ступінь семи простору мають всі чотири іменники. Низького та мінімального ступеня усталеності семи простору немає.

Будь-яке лінгвостатистичне дослідження починається з фіксації спостережених явищ і їх подальшого підрахунку. Отримані частоти опрацьовують відповідно до мети статистичного дослідження. Встановлено, що різні мовні елементи (слова, словосполучення, граматичні форми і т. д.) мають різну частоту. Чим частіше елемент мовної системи трапляється, тим більш потрібним є його знання. Тому слова, словосполучення, фразеологізми повинні вивчатися за чергою зменшення їх вживання в мовленні (тексті) [5].

При читанні тексту на слово, яке частіше зустрічається, витрачається менше часу, ніж на інші, нижчі за частотою. Проте в інтуїтивній свідомості людини, яка вивчає мову, повинні бути не лише слова, але й імовірні зв'язки цих слів. Вони допомагають при вивченні мови, зменшуючи час реакції на слово в контексті й полегшують вибір потрібного слова в усній мові.

Частота – головний критерій при класифікації різних мовних явищ, показник спільних чи відмінних ознак при порівнянні досліджуваних одиниць. Виходячи із частотних характеристик слова, ми можемо судити про його структурні, семантичні, стилістичні та етимологічні

особливості. Встановлено, що якщо слово є високочастотним, то воно, як правило, одноморфемне, полісемантичне та стилістично нейтральне. Етимологічно воно переважно належить до суто англійської лексики чи до ранніх запозичень [5].

Частота допомагає виявляти особливості функціонування мовних одиниць. Доведено, що система не повністю визначає функціонування одиниць мови, тобто воно має свої особливості, обумовлені в тому числі й будовою тексту. Якраз частота слова дає можливість зіставити вагу лексичної одиниці в словнику й тексті. Серед причин, які впливають на частоту слова в тексті, крім суто лінгвістичних факторів, мовознавці визначають й екстралінгвістичні: вікова, статева належність мовця.

Сполучуваність семантично сумісних слів зумовлена їх семантикою та належністю до певного класу. Звідси і поділ сполучуваності на два види: лексичну та граматичну. Вивчення граматичної сполучуваності слова передбачає виділення граматичних зв'язків, що лежать в основі комбінаторики слів.

При дослідженні граматичної сполучуваності використана методика, яка вказує на найбільш загальні ознаки відносин між сполучуваними одиницями. Це поділ типів зв'язків слів за характером на підрядні, сурядні та предикативні.

Для того, щоб вивчити, як пов'язані з досліджуваними словами елементи синтаксичного ряду, використано моделі, які є схемами сполучуваності. Актуалізуючись у мовленні, одна й та ж модель веде себе по-різному, змінює деякі із своїх властивостей у конкретній ситуації. Дослідити ці особливості, встановити характерні моделі для досліджуваних антонімів і є нашим завданням.

На початку аналізу розглянемо абсолютну частоту досліджуваних просторових іменників. Під абсолютною частотою розуміємо кількість вживання зазначеної мовної одиниці в певній вибірці. У загальному масиві текстів зафіксовано 1062 слововживання з досліджуваними іменниками (див. табл. 2).

Таблиця 2

Абсолютні частоти досліджуваних іменників

Іменник	Абсолютна частота
East	271
North	350
South	280
West	161
Всього	1062

Проаналізуємо показники абсолютної частоти кожного іменника, встановивши зони за частотою.

Крок порогів зон був виділений шляхом поділу на кількість зон (5) різниці між найвищою та найнижчою частотою. Для іменників цей крок становить $38 (350-161) / 5$. За виділеними зонами розподілено досліджувані лексичні одиниці (див. табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл досліджуваних антонімів за зонами по частоті

Зона частотності	Пороги	Іменники
Висока	318–350	North
вище середньої	279–317	South
Середня	239–278	East
нижче середньої	200–238	-
Низька	161–199	West

Лише один іменник north входить до високої зони частотності. Кожна зона, окрім нижче середньої, має по одному антоніму.

Функціонування моделі передбачає як певне розташування її елементів у потоці, так і багатократне її повторення. Оскільки одним із головних аспектів функціонування того чи іншого явища є його частота [5], простежимо, чи залежить кількість моделей досліджуваних іменників від їх частоти.

При кодуванні досліджуваних іменників розподіл моделей був здійснений вслід за авторами “Частотного словника сполучуваності сучасної англійської мови”. Тому детермінатив враховувався як елемент моделі, яка складається з 2 повнозначних частин мови, адже фактично це був би ланцюжок моделей (наприклад у моделях VN, prpN).

Частота іменників та їх моделей співвідносяться за такою характеристикою: чим вища частота вживання досліджуваного іменника, тим більша кількість моделей йому притаманна (див. табл. 4).

Таблиця 4

Частота моделей граматичної сполучуваності

Іменники	Частота іменників	Частота моделей
East	271	411
North	350	595
South	280	533
West	161	512

Вивчення функціонування моделей граматичного зв'язку базується на дослідженні не лише їх частоти, але й поширеності. Аналіз моделей сполучуваності іменників був би неповний без врахування їх поширеності. Поширеність – це кількість іменників, яким властива та чи інша модель.

Як уже зазначено, відправною точкою у встановленні переліку моделей сполучуваності став “Частотний словник сполучуваності англійської мови”. Досліджувані іменники характеризуються участю в 93 моделях граматичної сполучуваності в текстах художньої прози. Далі співставимо інвентарі моделей. Показово, що для досліджуваних іменників характерний індивідуальний набір моделей граматичної сполучуваності в текстах художньої прози. Порівняння інвентарів моделей проводилося в трьох масивах: ядра, основної системи та периферії.

На початку аналізу встановимо частку чи потенційний обсяг валентності кожного іменника. Із цією метою визначимо обсяг валентності кожного досліджуваного іменника. Дослідження обсягу валентності іменників буде проводитися шляхом поділу кількості моделей окремого іменника на загальну кількість моделей.

Таблиця 5

Обсяг валентності досліджуваних іменників

Іменник	Обсяг валентності	Частота моделей
East	0,09	411
North	0,13	595
south	0,11	533
West	0,11	512

Отримані дані свідчать, що реалізація потенційно можливого обсягу валентності досліджуваних іменників різниться (від 0,13 до 0,09).

Виходячи з показників потенційного обсягу валентності іменників встановимо пороги й виділимо 3 зони валентності (див. таблицю 6).

Таблиця 6

Зони обсягу валентності просторових іменників

Зона обсягу валентності	Пороги	Іменники
Висока	0,12–0,13	North
Середня	0,11–0,12	south, west
Низька	0,09–0,10	East

Як показують дані табл. 6, два іменники утворюють зону середнього обсягу валентності. У високу зону попав іменник north, а до зони низького обсягу валентності належить іменник east.

Оскільки досліджувані іменники вступають в антонімічні відношення, то наступним етапом порівняння інвентарів моделей іменників буде їх попарний аналіз за перетином наборів граматичної сполучуваності в ядрі, основній системі та периферії. До ядра відносимо 75 % досліджуваного нами масиву, до основної системи входить ядро та ще 15 %, інші ж 10 %, що залишилися становлять периферію масиву. Порівняння буде здійснюватися за допомогою обчислення ступеня подібності Q за формулою:

$$Q = \frac{m}{m + n} 100\%,$$

де Q – показник ступеня подібності;

m – кількість ознак, спільних для двох порівнюваних масивів;

n – загальна кількість ознак.

Дані про проведення обчислення ступеня подібності моделей граматичного зв'язку просторових іменників відображені в табл. 7.

Таблиця 7

Ступінь подібності просторових іменників
за набором моделей граматичної сполучуваності

Іменники	Ядро	Основна система	Периферія
south-north	83,33	69,23	19,23
east-west	87,50	71,93	25,0

Отже, дані табл. 7 підтверджують наше припущення про те, що в ядрі іменників із протилежними значеннями ступінь подібності моделей граматичного зв'язку перевищує ступінь подібності моделей на периферії. У всіх антонімічних парах іменників показники ступеня подібності в ядрі значно перевищують показники Q на периферії.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проаналізувавши фактичний матеріал, ми дійшли таких висновків: частота іменників – важливий параметр дослідження їх функціонування в текстах англomовної художньої прози. Оскільки значення слова реалізоване в його вживанні, то цілком природно, що семантично близькі слова мають і подібне вживання, тобто виявляють велику спільність у їх сполучуваності з іншими словами.

Інвентарі моделей сполучуваності схожі за рахунок ядерних моделей і різняться моделями, які знаходяться в периферійній області. На досліджуваному матеріалі спостережена така закономірність: чим вища частота іменника, тим більша кількість моделей притаманна йому.

На рівні граматичної сполучуваності досліджуваної лексико-семантичної групи діє закон переваги: мова віддає перевагу невеликій кількості моделей сполучуваності, які несуть максимум функціонального навантаження у мовленні. Саме ці моделі несуть максимальне функціональне навантаження при утворенні іменних груп в англійській мові.

Проведене дослідження дозволило доповнити дані про комбінаторику просторових іменників. Результати роботи дають підстави вважати доцільним подальше вивчення функціонування просторових іменників, зокрема, дослідження низькочастотних моделей граматичного зв'язку.

Джерела та література

1. Богуцький В. М. Мовні моделі простору як культурно-національний феномен (на матеріалі української, англійської та іспанської мов) / В. М. Богуцький // *StudiaLinguistica*. – 2012. – Вип. 6. – С. 13–22.
2. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І. Р. Вихованець. – Львів: Вища школа, 1990. – 213 с.
3. Волкова Н. О. Частотный словарь сочетаемости современного английского языка. Часть I. Принципы составления словаря / Н. О. Волкова, З. З. Гинзбург, В. И. Перебийнос, А. А. Санкин, С. С. Хидекель. – М.: МГПИИЯ им. Мориса Тореза, 1971. – 76 с.
4. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова. – М.: Языкиславян. культуры, 2004. – 555 с.
5. Перебийніс В. І. Частота мовних одиниць як відображення їхніх системних характеристик / В. І. Перебийніс, Т. І. Бобкова // *Проблеми загального, германського та слов'янського мовознавства. До 70-річчя професора В. В. Левицького: зб. наук. праць*. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2008. – С. 446–453.

References

1. Bohutsky, Vadym. 2012. "Movnimodeliprostoruyakkulturno-natsionalnyyfenomen (namaterialiukrayinskoyi, anhliyskoyitaispanskoyimov)". *Studia Linguistica*(6):13–22.
2. Kubryakova, Elena. 2004. *Yazykyznanye: Na putypoluchenyia znanyu o yazyke: chasty rechy s kohnytyvnoy tochky zrenyya. Rol yazyka v poznanyu myra*. Moskva: Yazykyslavyan. Kultury.
3. Perebyynis, Valentyna and Bobkova, Tetyana. 2008. "Chastota movnykh odynyts yak vidobrazhennya yikhnikh systemnykh kharakterystyk". *Problemyzahalnoho, germanskohotaslovyanskohomovoznavstva*. Chernivtsi: Knyhy: 446–453.
4. Vykhovanets, Ivan. 1990. *Chastyny movy v semantyko-hramatychnomu aspekti*. Lviv: Vyshchashkola.
5. Volkova, Nineletat. 1971. *Chastotnyy slovar sochetaemosti sovremennoho anhlyyskoh oyazyka*. Moskva: MGPIYAim. MorisaToreza.

Гончарук Светлана. Лингвостатистические характеристики существительных east-west, north-south в текстах художественной прозы. Статья посвящена анализу особенностей функционирования пространственных существительных в текстах современной англоязычной художественной прозы. Цель исследования реализована с помощью компонентного анализа и приемов математической статистики. Объектом наблюдений стали слова, вошедшие в первую тысячу самых частотных слов современного английского языка. Это пространственные существительные east-west, north-south. Категория пространства принадлежит к числу категорий, изучение которых ведет к развитию науки, искусства, человеческой культуры в целом. От того, как человек воспринимает пространственные аспекты окружающего мира, как относится к пространству, зависит эффективность и целенаправленность его деятельности.

В парадигматическом аспекте исследования уточнена семантическая структура анализируемых слов. Основными параметрами исследования в синтагматическом аспекте стали: частота, распространенность, грамматическая сочетаемость.

В системе языка проведен анализ словарных дефиниций, который показал, что исследуемые существительные имеют устойчивую характеристику в анализируемых словарях: все они относятся к зоне максимальной степени устойчивости доли семы пространства.

Доказано, что основным фактором, который разграничивает функциональные характеристики пространственных существительных east-west, north-south, является их частота. Грамматическая сочетаемость рассматриваемых существительных представлена списками моделей. Исследование подтвердило действие закона преимущества, суть которого заключается в том, что в речи преобладает небольшое количество моделей грамматической сочетаемости, имеющих высокую частоту и несущих максимум функциональной нагрузки. Совокупности моделей сочетаемости существительных east-west, north-south похожи за счет ядерных моделей (75 % исследуемого материала) и отличаются моделями, которые находятся на периферии (10 % исследуемого материала). Коэффициент сходства грамматической сочетаемости в ядре значительно превышает коэффициент общности периферийных наборов моделей.

Ключевые слова: пространство, имена существительные, частота, грамматическая сочетаемость, модель.

Honcharuk Svitlana. Linguostatistical Characteristics of the Nouns East-West, North-South in Fiction. The article deals with the functional analysis of peculiarities of spatial nouns in the texts of contemporary English-fiction. The purpose of the investigation is carried out with the help of component analysis and application of methods of mathematical statistics. The object of research is the words included into the first thousand of the most frequent words of contemporary English. These spatial nouns are east-west, north-south.

The notion of space is one of the categories, the study of which leads to the development of science, art and human culture in general. The effectiveness of its activity depends on the way a person perceives spatial aspects of the surrounding world, how he relates to space.

In the paradigmatic aspect of the study, the semantic structure of the analyzed words has been specialized. The main parameters of the research in the syntagmatic aspect are frequency, prevalence, grammatical combinability.

The analysis of vocabulary definitions in the language system has shown that the studied nouns have stable characteristics in the analyzed dictionaries: all of them belong to the maximum degree of the stability of the space.

It has been proved that the main factor that delimits the functional characteristics of spatial nouns east-west, north-south, is their frequency. The combinability of semantically compatible words is determined by their semantics and belonging to a particular class. Hence the division of combinability falls into two types: lexical and grammatical. The grammatical combinability of the analyzed nouns is represented by the lists of patterns.

The research has confirmed the validity of the law of superiority, the essence of which is that in speech, a small number of grammatical patterns, which have a high frequency and carry the maximum of functional load, prevails. The pattern sets of nouns east-west, north-south are similar in their nuclear patterns (75 % of the investigated material) and differ from patterns that are at the periphery (10 % of the studied material). The coefficient of similarity of grammatical combinability in the nuclear significantly exceeds the coefficient of peripheral patterns.

Key words: space, nouns, frequency, grammatical combinability, pattern.

УДК 378:373.3]:81'243:177.72

Юлія Гордієнко, Ліна Сорокіна[□]

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті описано результати дослідження, присвяченого формуванню педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи. Зокрема подано дефініцію педагогічної толерантності майбутніх учителів іноземних мов початкової школи, описано концепцію моделі її формування, визначено етапи педагогічного експерименту, апробовано методики для діагностики рівня сформованості кожного компонента педагогічної компетентності. Репрезентовано авторський тренінг, розроблений із метою підготовки викладачів англійської мови до аудиторної роботи зі студентами в межах проблеми дослідження, обґрунтовано переваги тренінгу у порівнянні з іншими методами роботи, підібрано відповідний навчальний і методичний матеріал, перевагу надано інтерактивним методам та формам взаємодії. Схарактеризовано особливості практичних занять як основної форми організації навчальної діяльності студентів, визначено їх структурні елементи. Представлено опис змістового компонента моделі формування педагогічної толерантності, а саме оновлено зміст дисциплін гуманітарного циклу, основне навчальне навантаження зосереджено на авторському спецкурсі "Практика толерантної англомовної комунікації", визначено його мету, розподілено змістове наповнення на шість модулів, які дали можливість студентам поступово ознайомитися із сутністю педагогічної толерантності та основами практичної толерантної взаємодії у межах педагогічної діяльності, створено ефективні педагогічні умови для підготовки компетентного і толерантного учителя іноземних мов, описано методичний аспект формування педагогічної толерантності у роботі зі студентами. Подано результати кількісного та якісного аналізу рівнів сформованості педагогічної толерантності на констатувальному і формуальному етапах педагогічного експерименту. Доведено ефективність авторської моделі за допомогою критерію однорідності "хі-квадрат".

Ключові слова: педагогічна толерантність, майбутній учитель іноземних мов початкової школи, модель формування, педагогічний експеримент, констатувальний етап, формуальний етап.

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах демократизації, гуманізації та гуманітаризації освітньої системи України гостро постає проблема формування педагогічної толерантності вчителя як носія цінностей, духовності та планетарного мислення сучасного суспільства, адже на нього покладено відповідальність за організацію навчально-виховного процесу, перебіг якого повинен забезпечити всебічний розвиток школяра. Проте часто взаємовідносини в освітньому середовищі базовані радше на принципах інтолерантності, ніж толерантності. Це підтверджують такі прояви агресивної поведінки педагога в ставленні до своїх вихованців, як ворожість, роздратування, насмішки, фізичний вплив на учнів або навколишні предмети, вербальні образи, крик, погрози, відмова виконувати свої обов'язки, необґрунтована